

Hogyan tanítsuk meg, hogy mi a filozófia?

CSERÉP LÁSZLÓ

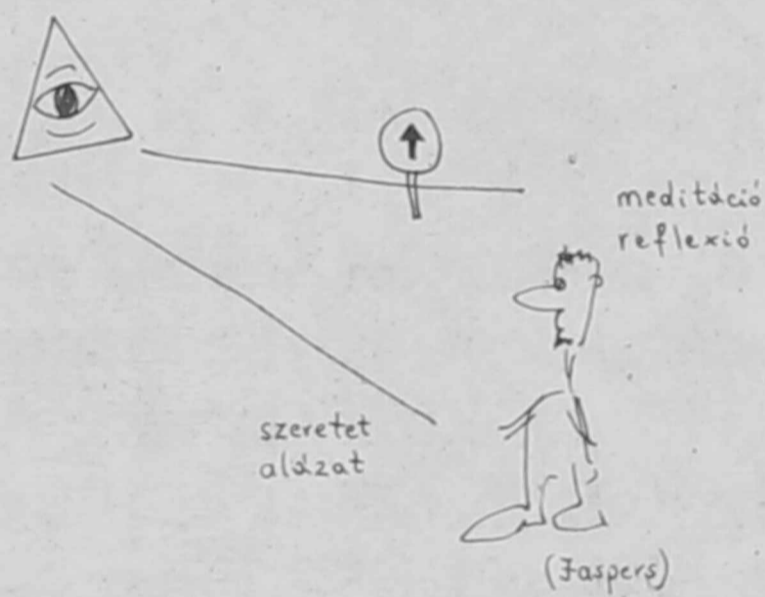
*Mottó: "Végtére is – a parafrázis – minden erről szólna..."
(Esterházy Péter)*

Keressd a koherenciát!

Ami itt következik, nem az egyetlen válasz vagy megoldás, hanem széljegyzeteknek sora arról, amit s ahogy ismerek (tudok?) a filozófiáról a filozófiatörténet több éves olvasása után-közben.

"... kézre álló effektus... példaszzerűen előállítja a "most"-ot.."

E dolgozat hogyanja és mikéntje a válasz, s mint-hogy végletesen szubjektív, s így korlátozott, érvénye annál tágasabb. Hisz nem önarckép, hanem annál több, modell kívánna lenni, melynek jelentését tovább bővítené az alkalom, hogy leírom. Saját világom értelmezése során fokozatosan közelítem meg az általánost, persze mindez próbálgatás, akár a majomé.

Módszerem garantáltan új, mert ősrégi. Metaforákat veszek elő (sorra leporolom őket), allegóriákat gyártok, fogalmakat analizálok. Persze nem gondolom, hogy a filozófia csupán fogalmakból való tudomány, így állandóan úton vagyok.

"A filozófia útonlevést jelent."

De tanulható-tanítható-e, elmondható-kimondható-e a filozófia? A kérdésnél csak a rá adott válaszok unalmasabbak, ezt is beleértve!

"A filozófia lényege nem az igazság birtoklása, hanem az igazság keresése..."

Előfeltevés – minthogy a filozófiában minden eljárás széllel bélelt, ha nem tekint valamit adottnak –, hogy lényege megmutatható, eljátszható: próbálkozás.

"Mad dogs are dogs." (És az mit jelent, hogy "contain"?)

Mert mit is jelent tájékozódni a gondolatok között?

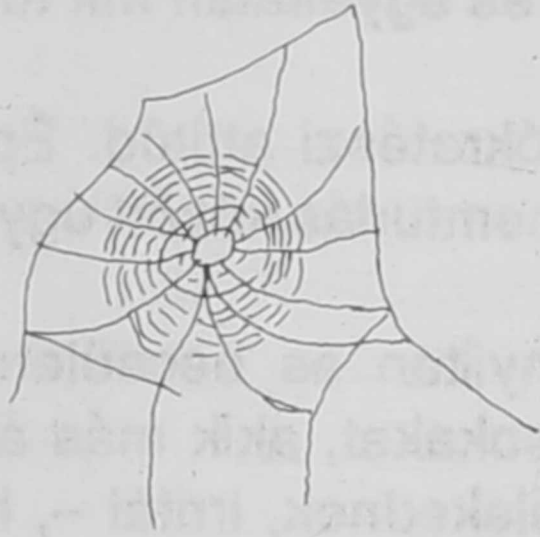
Azt, hogy használjuk (tanuljuk) a nyelvet. A nyelvből mint alanyból bontjuk ki a világot, az állítást. Értelmezzük, magyarázzuk a szöveget, a szavakat, a fogalmakat. Nem törődünk az universalia-vitákkal, sem a sense-data elméletekkel, igazságkritériumokkal; analógiákat, szinonímákat keresünk, figurázunk-etimológiázunk. "Siker-szavakat" tanulunk, értelmes és kevésbé értelmes "beszédlépéseket" teszünk,

“Nem képzelhetünk el semmiféle abszolút abszolútumot, ami kizárná a további miért követelését.”

Egy paradigmaticus allegória

Németországban a pókszabásúak kerekén 2300 faja él!

“A szisztematikus filozófiai kutatás szükségképpen metafizikai kutatás.”

Ahol elhallgat a szó, ott a némaság beszél, ahol elhallgat a némaság, ott a Teremtő beszél. (Oravecz)

“Nem lehetséges értelmes metafizikai állítás.”

“Micsoda bukás!”

“A nyelv álruhába öltözteti a gondolatot.”

$y=f(x)$

emlékezünk. Közben a nyelvet mint fogalmi hálót a biztonság kedvéért több ponton is rögzítjük a valósághoz.

Az ember grammatikára képes lény, állítja a *Filozófus*, s bár teljesen jogos lenne, mégsem kérdezem, hogy honnan e képesség. (*Szókratész* is csak annyit kérdez *Menontól*, hogy tud-e a fiú görögül.)

Mert mit is csinál a filozófus?

Egy magas helyről (teoretikus nézőpont) alábocsát egy fogalomfonalat, s mint a keresztospók, szövi hálóját. Az első fonalak provizórikusak – ha elkészült a mű, azokat meg is semmisíti –, de addig bizonyos fokig hídként használja őket, azokon szaladgál, amíg megfelelő teherbírású szálakat nem készít. Sokféle hálót, sokféle módon lehet készíteni, de ha “ad magára” valamit a mester, akkor a legművészebb *kerekhálót* részesíti előnyben. Mit sem ér azonban a legszebb háló sem, ha nem lehet vele vadászni. Ezért aztán kissé esetlen, s mert nagyon erősre sodort, jól kivehető biztosító fonalakkal rögzíteni kell a hálót cserjéhez, fához, fűszálhoz. A mű sosem lehet teljes, hiszen a célszerűen ragadós, de nagyon vékony zsákmányejtő fonalak szinte láthatatlanok, egyre táguló köreik könnyen szakadnak. Így hiába is lenne a mester kedvére való, hogy a hálókúpola belsejében ülve gyönyörködjön a maga alkotta mű szépségében, bizony toldozni-foltozni kell. De nem ez a legnagyobb baj, hiszen szövőmirigyei folyamatosan termelik az újabb fonálnak valót, hanem az, ha túl nagy zsákmányt ejt! Ekkor be kell látnia, hogy az a legjobb, ha önszántából elengedi, különben ő lesz az áldozat.

Persze, ha jól megnézzük, kiderül, hogy a háló közepe eleve üres!

Könnyen látható, mert nem rejtőzködöm, hogy a nyelv megbabonázott. De hogy is állunk a nyelvfilozófiával?!

Nem a filozófusok impotenciájának nyílt beismeréséről van szó, amikor a nyelv analízisére korlátozzák vizsgálódásuk körét?

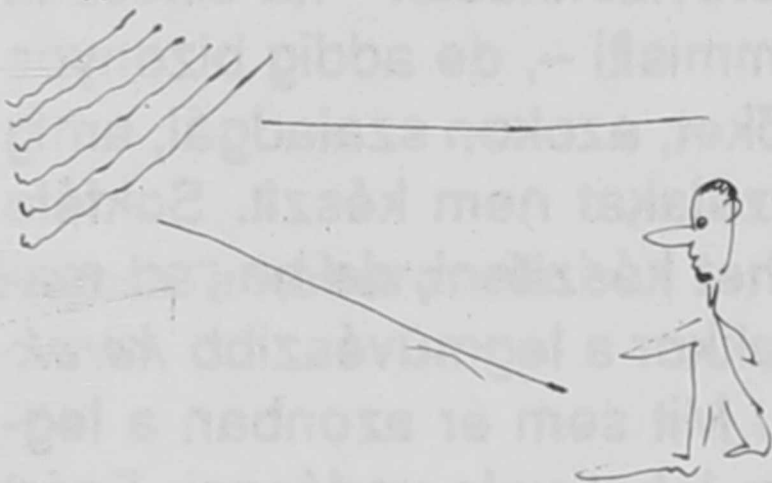
Úgy tesznek, mintha módszerbeli forradalmat csináltak volna, pedig lehet, hogy csak “megkoronázzák” azt a folyamatos hanyatlást, amely a filozófia történetét *Anaximandrosz* óta jellemzi, s mely – *Heidegger* sugallata szerint – a nihilizmushoz vezetett?

Csábító lenne ennek bizonyítása, de helyesen teszszük, ha e kijelentéseket elutasítjuk anélkül, hogy megvizsgálánánk-fricskázánánk őket(?). Mert lehet, hogy a filozófusnak egyebe sem volt – maradt – a hosszú úton, csak a nyelve, az is kilóg. Ezért aztán

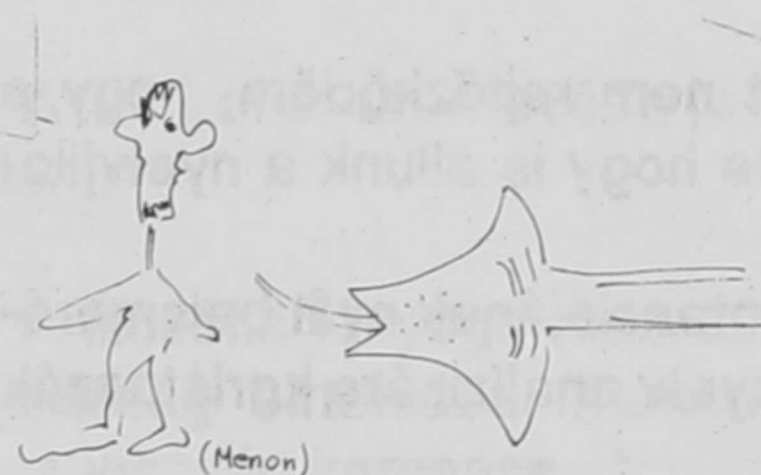
"Biztosan tudom, hogy a feleségemnek fáj a foga."

A nemtudás
roppant tenyere

"Tudta, hogy semmit sem tud, s ezért minden egyes embertől megkérdezte, mit tud?"

"Ami engem illet, ha a rája maga is elzsibbad, amikor másokat elzsibbaszt, akkor hasonlítok hozzá; ha pedig nem, akkor nem."

"Ez a te világod! Ez aztán a világ!"

"Szókratész! Zenélj!"

azt állítja, hogy a filozófiai problémákat csak úgy lehet megoldani, ha létrehozunk egy megreformált, formalizált új nyelvet, vagy a jelenleg használt nyelvről tudunk meg egyre többet, s jutunk el a hétköznapi ember természetes (ó, jaj!) nyelvéhez. Nem a Céh hírének megcsúfolása ez?

Mert hova vezethet az, ha mindent elismerünk annak, aki *tudja*, hogy "itt egy kéz van"? Hogyan cáfolhat az egy filozófiai állítást, ha megmutatják, hogy szemben áll a természetes nyelvvel? Ki meri azt állítani, hogy *biztosan* tudja, és egyáltalán mit tud?

Nem, nem. Ez nem a szókratészi attitűd. Éppen ellenkezőleg. Nemtudás és nemtudás között ugyanis nagy különbség van.

De essünk túl rajta, és nyíltan és becsületesen mondjuk ki – tudván, hogy sokakat, akik más állásponton vannak, másképp vélekednek, irritál –, hogy számomra *Szókratész* a filozófus és a szókratizmus (van ilyen?) a filozófia. Persze, hogy mi a filozófia és ki a filozófus, azt nem tudom.

És mégis, kinek a *Szókratésze*? *Platóné* vagy *Arisztophanészé*; *Nietzsche* vagy *Rorty*, netán *Dürrenmatt Szókratésze*? Egyik sem, sőt még több, az enyém: a Tanítómester *Szókratész*.

Mert miben is áll *Szókratész* "módszere"?

Abban, ahogyan nem áll, mert fölényes és semmi-bevevő arccal járkal a világban, az életben, s közben beszélget, kérdezzet, fecseg. Mert nyelvi-logikai hálóját rádobja partnerére, akinek aztán lelkét, nyelvét megbénítja, mint a zsibbasztó rája, hogy azt sem tudja, mihez fogjon. Egy fogalmat, egy szót sem hagy úgy, ahogy az van: egy lépés vissza, amelyből ered és egy előre, amely felé törekszik. Látszólag a leg-egyszerűbb dolgokat kérdezve teszi "nincstelenné" tanítványát, rábizonyítva, hogy semmit sem tud. De ez a "nemtudás" nem buta, nem egy ezoterikus nyelv ismeretének hiányából fakad. Az ő beszédmódja, nyelvművészete nem pusztán technika, a társ nem felesleges bólogató Jancsi. Mint kései terapeuta (filozófus?) kollégái, ő is felszínre hozza a problémákat – leginkább ott, ahol nem is várnánk –, de elsősorban nem azzal "gyógyít", hogy feloldja, inkább azzal, hogy kimondja, kimondatja azokat. Megerősít és óvatossá tesz, filozófusként az észhasználat maximájáról szól, de gyanakvóvá is tesz az olyan filozófiával szemben, amely nem önkritikus, s amelyik nem érti a zenét!

Hát akkor hangoljunk, s hangolódjunk rá a szókratészi szemléletre, mely a megismerés gyönyörének és az életörömnök egészen új formáját kínálja gyó-

gyító balzsamul!

Ez persze nem történelmi írás. Úgy szerettem volna beszélni, mint egy filozófus, de attól félek, hogy csak magamról tudtam, s ez nevetséges. Nevetséges, mert mindez egyszerre bizonytalan és nagyszájú, *tudás* szeretne lenni, de csak *vélemény* marad.

– Úgy látom, Szókratész, nagyszerűen fogalmaztad meg ezt a választ.

– Alighanem azért, mert a te szájad íze szerint fogalmaztam meg."